

KINCS

| KOPP MÁRIA INTÉZET
| A NÉPESEDÉSÉRT
| ÉS A CSALÁDOKÉRT

A nagyszülők szerepe a családban

2023. augusztus

www.koppmariaintezet.hu

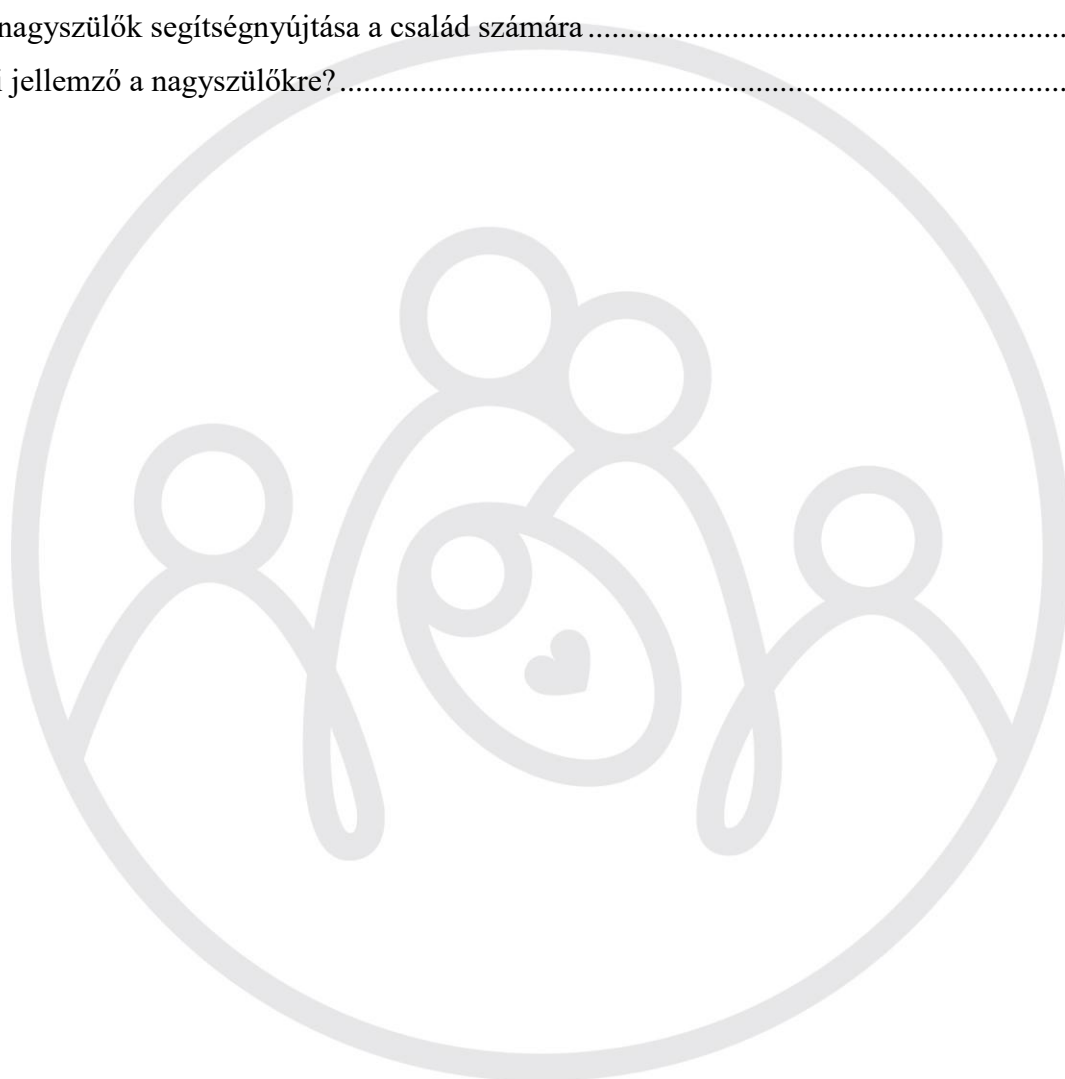

KINCS

KOPP MÁRIA INTÉZET
A NÉPESEDÉSÉRT
ÉS A CSALÁDOKÉRT

Tartalom

Vezetői összefoglaló	3
A kutatás bemutatása.....	5
A nagyszülők szerepe a családban	6
Kapcsolattartás a családban	6
A nagyszülők és az unokák közös programjai.....	8
A nagyszülők segítségnyújtása a család számára	9
Mi jellemző a nagyszülőkre?	11

KINCS

KOPP MÁRIA INTÉZET
A NÉPESEDÉSÉRT
É S A CSALÁDOKÉRT

Vezetői összefoglaló

A KINCS 2023 júliusában 1000 fő megkérdezésével végzett reprezentatív felmérésének középpontjában a nagyszülők szerepének vizsgálata állt.

Elemzésünk során azoknak az adatait használtuk, akiknek a családjában jelen vannak a nagyszülők vagy ők maguk is nagyszülők, ők válaszaiktól függően a teljes megkérdezett sokaság 70-80 százalékát teszik ki. .

Kapcsolattartás a családban:

- A magyar családokban a nagyszülők és az unokák kapcsolata kifejezetten jó (88%), a családokban alapvetően jól megértik egymást az idősebbek és a fiatalok (86%). Az összetartozás érzését jelezheti az is, hogy a nagyobb családi ünnepeket a nagyszülők döntő többsége együtt tölti a gyermekeikkel és az unokáikkal (84%).
- A családok többségében legalább hetente találkoznak az idősebb és a fiatalabb családtagok (69%), valamint a gyermekek nevelésében a nagyszülők közel kétharmada (63%) is részt vállal.
- A családok felében (50%) a nyári szünet egy részét az unokák a nagyszülőkkel töltik, valamint egyharmaduk (33%) együtt is nyaral a nagyszülőkkel.

A nagyszülők és az unokák közös programjai:

- A nagyszülők és az unokák közös programjait tekintve a válaszadók közül arányaiban a legtöbben a beszélgetést (81%), a közös játékot (63%) és a közös sütést, főzést (57%) említették.
- A közös aktív tevékenység (pl.: horgászat, hangszergyakorlás, kertészkedés) a válaszadók felére (49%) jellemző.
- A közös meseolvasás a válaszadók 44%-ánál fordul elő.
- A kérdőívet kitöltők 37%-a mondta azt, hogy a gyermekek eljárnak a nagyszülőkkel kirándulni.

- A nagyszülőkkel közös programok közül arányaiban a legkevesebben a sportolást (30%) és a tanulást, leckeírást (28%) említették.

A nagyszülők segítségnyújtása a család számára:

- A megkérdezett magyarok közül minden hatodik számolt be arról, hogy jellemző a családjukban a nagyszülői segítség.
- Háromnegyedük szerint a nagyszülők lelki támogatást nyújtanak a családnak.
- Ezen családok felében a gyermeknevelésben (51%) és a főzésben (49%) is számíthatnak a nagyszülőkre.
- Ezen családok 44%-a a háztartás körüli teendők elvégzésében is számíthat a nagyszülők támogatására.
- A nagyszülői támogatások esetében tízből négy családban (42%) anyagilag is segítenek a nagyszülők.
- Minden harmadik válaszadó család (30%) számíthat a nagyszülőkre akkor is, ha bevásárlásról, ügyintézésről van szó.

Mi jellemző a nagyszülőkre?

- A felnőtt korú lakosságot leképező teljes mintában az összes megkérdezett harmadának (34%-ának) van unokája. Az 50-65 évesek 45%-ának, a 65 év felettiek 87%-ának van unokája.
- A nagyszülők közül egy unokája 18%-nak, kettő 25%-nak, három 19%-nak, négy 15%-nak van. Tízből egy nagyszülőnek (10%) öt unokája van és 13%-uknak ennél is több unokája van.
- A kutatásban résztvevő nagyszülők döntő többsége (80%) rendszeresen mozog, figyel a testi egészségére. Ennek ellenére 67% többféle gyógyszert szed, és 65%-nak van valamilyen krónikus betegsége.
- Szabadidejüket tekintve aktív időtöltés jellemzi a nagyszülőket, kétharmaduknak (66%) van valamilyen hobbija, és 55% tagja baráti társaságnak.

- Vallását a nagyszülők 45%-a gyakorolja, valamilyen civil szervezetnek pedig csupán 13%-uk a tagja.
- A megkérdezett nagyszülők elsősorban közös programok szervezésében (65%) és egészségügyi, orvosi ellátások kapcsán kapnak segítséget (61%) gyermekeiktől, unokáiktól.
- Hivatalos ügyekben a nagyszülők 47%-ának segítenek családtagjai, a házimunkában 45%-nak.
- A nagyszülők 39%-a számolt be arról, hogy az ellátásában (is) segítséget kap a gyerekeiktől, unokáitól és 30%-nak nyújtanak anyagi támogatást a gyermekei, unokái.
- A nagyszülők 96%-a tartja valamilyen formában a kapcsolatot az unokájával/unokáival: 41% naponta, 38% hetente, 6% havonta többször, 11% pedig havonta egyszer vagy ritkábban. Az unokával/unokákkal való heti rendszerességű személyes találkozás 59%-ra jellemző, közülük 25% azok aránya, akik minden nap látják a legfiatalabb családtagokat.
- Azok, akiknek több unokájuk van, jobbak a közérzet mutatóik, boldogabbak és elégedettebbek, mint azok, akiknek egy vagy két unokájuk van. A három unokás nagyszülőknek a legjobb a közérzetük.

A kutatás bemutatása

A KINCS kutatásában arról kérdeztük a válaszadókat, milyen szerepet töltenek be a nagyszülők a családban. A kutatás adatfelvétele 2023. július 12. és 28. között zajlott. Az országos adatfelvétel telefonos kérdőíves (CATI) módszerrel, 1000 fő megkérdezésével történt. A minta reprezentatív a 18 éves és annál idősebb magyar lakosságra nem, életkor, településtípus, valamint iskolai végzettség szerint.¹

Munkaerőpiaci státusz tekintetében azt láthatjuk, hogy a válaszadók 55%-a dolgozik, 28%-a nyugdíjas, 6%-a munkanélküli, 4% csenden, gyesen, gyeden, gyeten van (kisgyermekesek), továbbá 4% a tanulók aránya. Az anyagi helyzetüket illetően a megkérdezettek 11%-a válaszolta azt, hogy gondok nélkül él, 47%-a beosztással jól kijön a jövedelméből, 28%-nak

¹ 95 %-os megbízhatósági szint és 1000 fős mintanagyság esetén a maximális mintavételi hiba 3,1%. A szignifikancia megállapításához Pearson féle khi-négyzet tesztet használtunk. A missing értékek is bekerültek az elemzésbe.

éppen elég a havi jövedelme. A hónapról hónapra anyagi gondokkal küzdők aránya 12%, a nélkülözések között élők pedig 1%.

A nagyszülők szerepe a családban

A nagyszülőkkel kapcsolatos kérdések esetében, ha a válaszadó családjában nincs nagyszülő, akkor volt lehetősége arra, hogy bejelölje a „nem vonatkozik rám” válaszlehetőséget. Az elemzés elkészítése során így az összes megkérdezett 70-80 százaléka tudott érdemi választ adni a kérdés jellegétől függően.

Kapcsolattartás a családban

A válaszadók 88%-a értett egyet azzal a kijelentéssel, hogy a családjukban a nagyszülők és az unokák kifejezetten jó kapcsolatot ápolnak egymással. Minél magasabb a válaszadó iskolai végzettsége, annál inkább egyetért a kijelentéssel (alapfokú 86%, középfokú 89%, felsőfokú 93%). Családi állapot szerint a házasok 91%-a, míg az élettársi kapcsolatban élőknek a 88%-a és az egyedülállóknak a 85%-a ért egyet. Munkaerőpiaci státusz alapján a kijelentéssel a legnagyobb arányban a nyugdíjasok értenek egyet (90%). A többi demográfiai változó mentén nem volt számottevő eltérés.

A válaszadók 86%-a gondolja úgy, hogy a családjukban alapvetően jól megértik egymást az idősebbek és a fiatalabbak. Minél idősebb a válaszadó, annál valószínűbb, hogy egyetért az állítással (18-29 éves 82%, 30-49 éves 83%, 50-65 éves 86%, 65 év feletti 90%). Ugyanez az összefüggés figyelhető meg az iskolai végzettség esetében is (alapfokú 82%, középfokú 86%, felsőfokú 90%).

A válaszadók 84%-a értett egyet azzal a kijelentéssel, hogy a nagyobb családi ünnepeket a nagyszülők együtt töltik a gyermekeikkel és az unokáikkal. Településtípus alapján a megyeszékhelyen/megyei jogú városokban élő válaszadókra volt ez leginkább jellemző (89%), míg a legkevésbé a fővárosban élőkről állapítható meg ugyanez (77%).

Tízből hét emberre jellemző, hogy a családjukban legalább hetente találkoznak az idősebbek és a fiatalabbak (69%). Minél kisebb településtípuson él a válaszadó, annál valószínűbb, hogy egyetértett a kijelentéssel (község/nagyközség 74%, város 72%, megyeszékhely/megyei jogú város 70%, Budapest 53%). A gyermeket nevelő válaszadók 72, míg a gyermektelenek 60%-

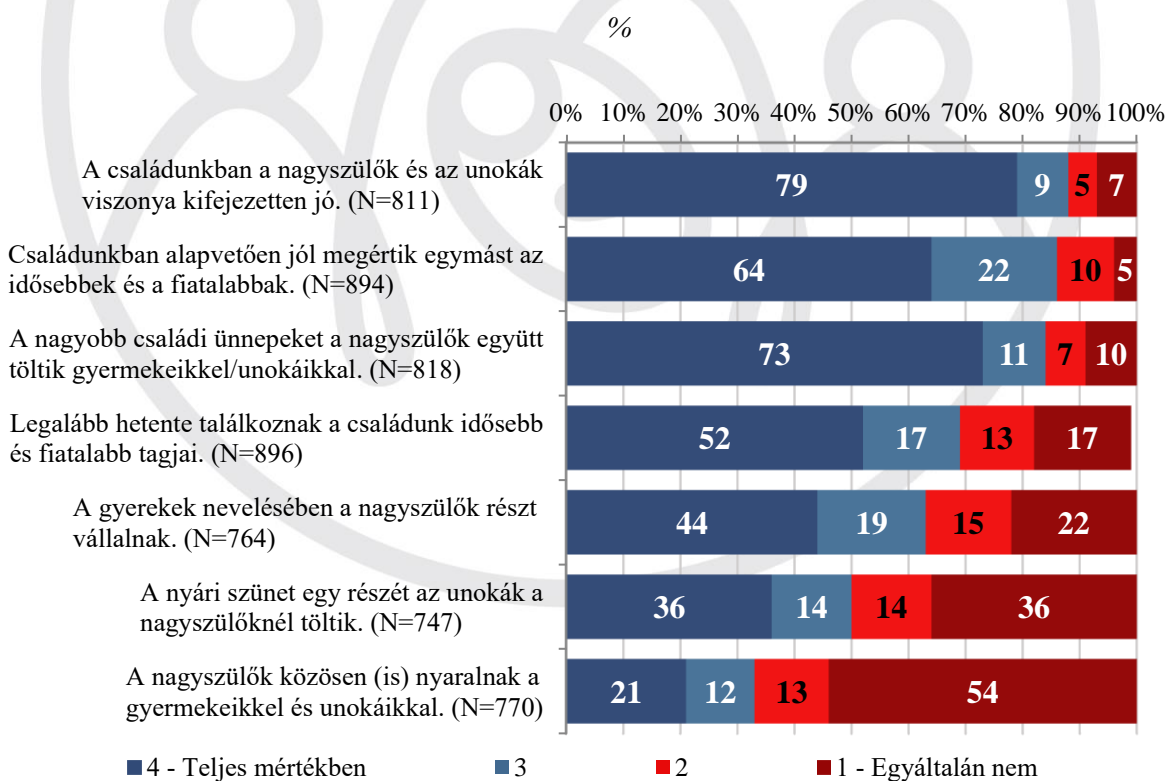

ára volt ez jellemző. A két (77%) és a három, vagy több gyermeket nevelők (73%) nagyobb arányban értenek egyet a kijelentéssel, mint az egy gyermeket nevelők (64%). Úgy tűnik a házasságban élő gyermekes párok és szüleik kapcsolata a legszorosabb, hiszen a házasoknak a 75%-ára, míg az élettársi kapcsolatban élőknek a 60%-ára és az egyedülállóknak az 59%-ára jellemző a heti rendszerességű kapcsolattartás.

A válaszadók 63%-ának a családjában a gyerekek nevelésében a nagyszülők is részt vállalnak. A családok felénél (50%-a) a nyári szünet egy részét az unokák a nagyszülőkkel töltik. Ez a 65 év felettiekre (57%) és a 18-29 évesekre (53%) a legjellemzőbb, míg a 30-49 évesekre (45%) és az 50-65 évesekre (51%) kevésbé. Munkaerőpiaci státusz alapján a kijelentéssel a legnagyobb arányban a nyugdíjasok (58%), a tanulók (50%) és a kisgyermekesek (48%) értenek egyet.

A válaszadók harmadánál (33%-a) közösen nyaralnak a nagyszülők a gyermekeikkel és unokáikkal. Leginkább 18-29 évesekre (41%) volt jellemző, míg a 30-49 évesekre (31%), az 50-65 évesekre (32%) és a 65 év felettiekre (30%) kevésbé.

1. ábra: Az alábbiak mennyire jellemzők az Önök családjára?

KINCS

KOPP MÁRIA INTÉZET
A NÉPESEDÉSÉRT
É S A CSALÁDOKÉRT

A nagyszülők és az unokák közös programjai

A válaszadók közül arányaiban a legtöbben a nagyszülők és az unokák közös programjaiként a beszélgetést (81%), a közös játékot (63%) és a közös sütést, főzést (57%) említették. A 18-29 éves korosztály (89%) és a tanulók (95%) közül arányaiban különösen sokan jelölték meg a közös beszélgetést.

A kisgyermeket nevelők (85%) nyilatkoztak úgy a legnagyobb arányban arról, hogy a nagyszülők és az unokák a közös programok során játszanak egymással.

A községekben élők 58%-a, a Budapesten élőknek pedig 35%-a válaszolta azt, hogy a nagyszülők és az unokák közösen sütnek, főznek.

A nagyszülők és az unokák felére (49%) jellemző a közös aktív tevékenység (pl.: horgászat, hangszergyakorlás, kertészkedés). A 18-29 évesek 61%-a, a 65 évnél idősebbeknek pedig 43%-a válaszolta ezt. Minél kisebb településen lakik valaki, annál jellemzőbb a közös aktív tevékenység. A községekben élők 52%-a, a Budapesten élőknek pedig 30%-a válaszolta ezt. A kiskorú gyermeket nevelők (58%) családjára jellemzőbb a nagyszülők és az unokák közös aktív időtöltése, mint azokra, akiknek nincs 18 év alatti gyermekük (43%). A kisgyermeket nevelők (63%) választották arányaiban a legtöbben azt, hogy a nagyszülők és az unokák közös programjaira az aktív időtöltés jellemző.

A nagyszülők és az unokák gyermekprogramokon való részvétele a válaszadók családjának 45%-ára jellemző. Minél kisebb településen lakik valaki, annál jellemzőbb ez, a községekben élők 46%-ára, a Budapesten élőknek pedig 31%-ára. Arányaiban a legtöbben a kisgyermeket nevelők (59%) nyilatkoztak úgy, hogy a nagyszülők és az unokák közös gyermekprogramokon vesznek részt.

A közös meseolvasás a válaszadók családjának 44%-ára jellemző. A gyermekesek 48%-a, míg a gyermektelenek 34%-a érezte igaznak családjára ezt az állítást. A kisgyermeket nevelők esetében különösen magas ez az arány, 72%-uk válaszolta azt, hogy családjukban jellemző a nagyszülők meseolvasása.

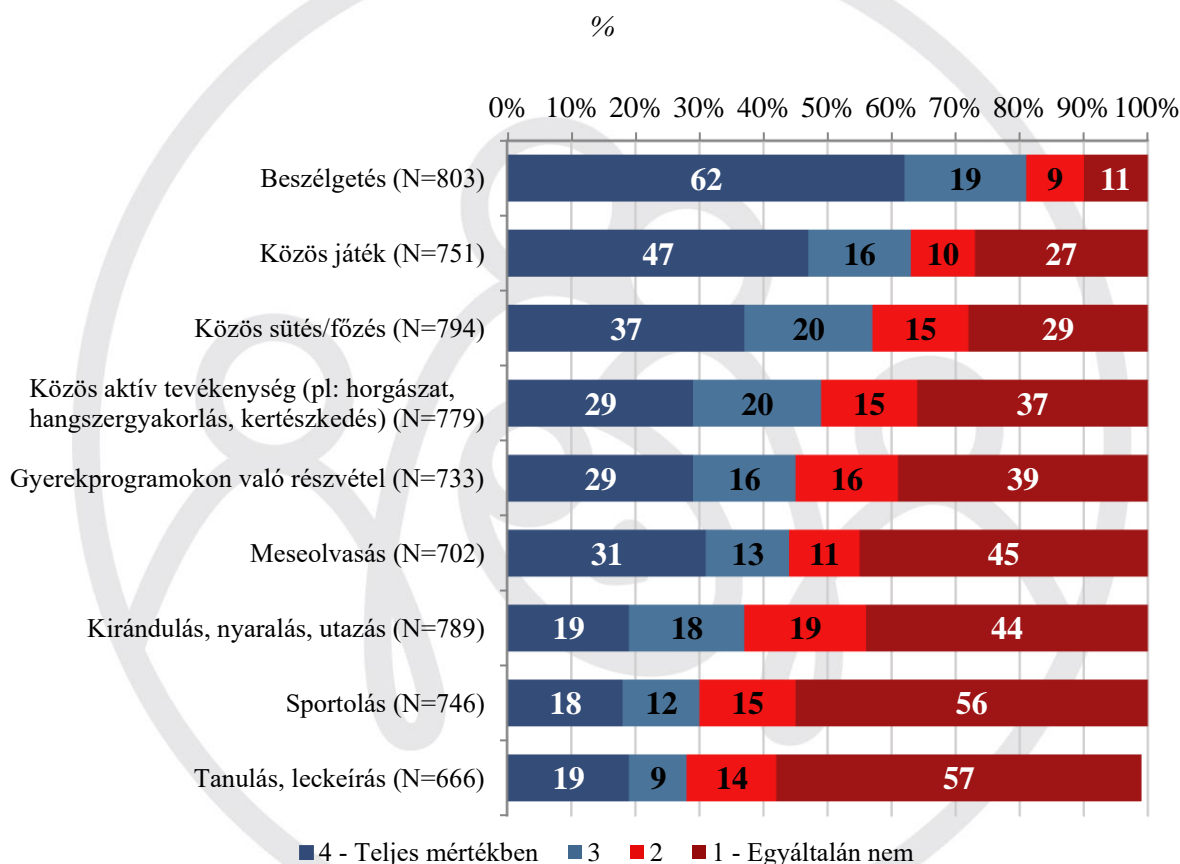
A válaszadók 37%-a mondta azt, hogy a gyermekek eljárnak a nagyszülőkkel közösen nyaralni és kirándulni. A 18-29 évesek 48%-ára, a 65 évnél idősebbeknek pedig 35%-ára jellemző ez. A

kisgyermeket nevelők 55%-a nyilatkozott úgy, hogy a nagyszülők és az unokák együtt járnak kirándulni és nyaralni.

A megkérdezettek közül arányaiban a legkevesebben a sportolást (30%) és a tanulást, leckeírást (28%) említették, mint a nagyszülőkkel közös programot. Az egyes demográfiai változók mentén számottevő különbség nem látható. A tanulás és leckeírás esetében azonban a kisgyermeket nevelők kiemelkednek, 45%-uk mondta azt, hogy a nagyszülők segítenek a gyermeknek a tanulásban.

2. ábra: Az alábbi közös programok mennyire jellemzők a nagyszülők és az unokák kapcsolatára az Önök családjában?

A nagyszülők segítségnyújtása a család számára

A megkérdezett magyarok közül minden hatodik számolt be arról, hogy jellemző a családjukban a nagyszülői segítség.

Háromnegyedük szerint a nagyszülők lelki támogatást nyújtanak a családnak.

Minden második családban a gyermeknevelésben a nagyszülők aktív szerepet vállalnak (51%). A legfiatalabb, 18-29 éves válaszadók 59%-a nyilatkozott úgy, hogy ilyen típusú segítséget kap a nagyszülőktől.

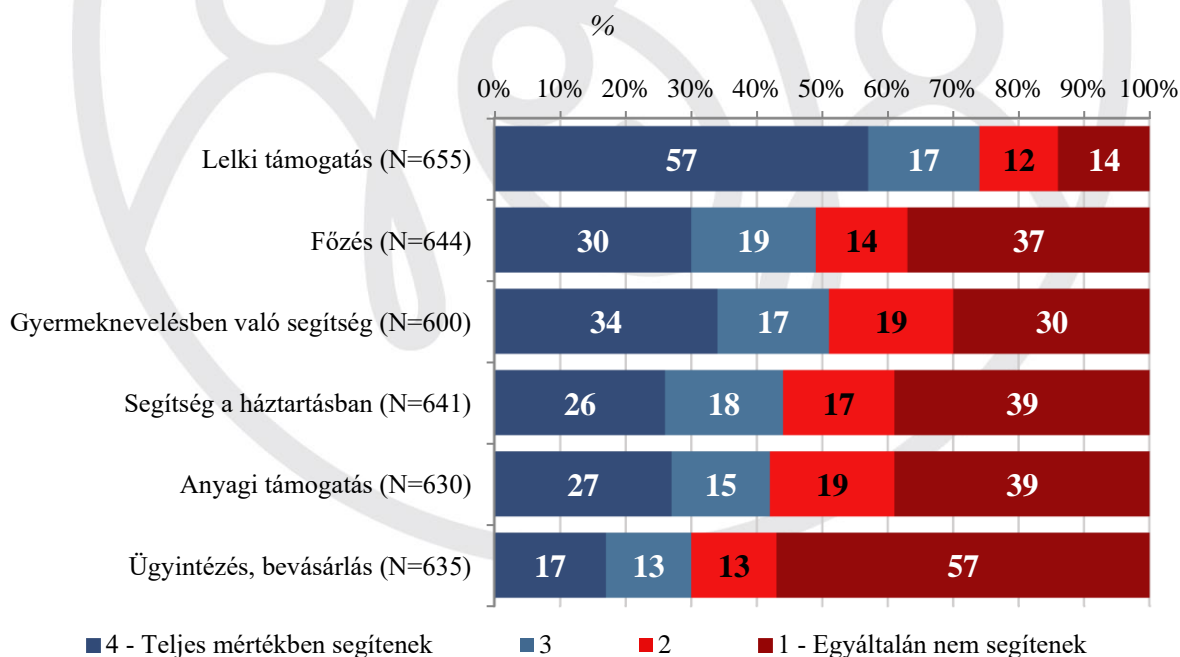
Minden második válaszadó családjában a nagyszülők a főzésben is segítenek (49%). A 18-29 éves válaszadók 60%-a nyilatkozta ezt, a 65 évnél idősebbek 42%-a.

A családok 44%-ában a háztartás körüli teendők elvégzésében is számíthatnak a nagyszülők támogatására. Minél alacsonyabb a megkérdezett iskolai végzettsége, annál nagyobb valószínűséggel várhatja a nagyszülők segítségét: az alapfokú végzettségűek 55%-a nyilatkozta ezt, a középfokú végzettséggel rendelkezők 38%-a, míg a diplomások 36%-a.

Tízből négy családban (42%) anyagi támogatással is segítenek a nagyszülők.

Tízből három családban (30%) számíthatnak a nagyszülőkre, ha bevásárlásról, ügyintézésről van szó. A Budapesten élők 17%-a vélekedik így, míg a községek a válaszadók 36%-a nyilatkozott így. Az alapfokú végzettséggel rendelkezők (39%) nagyobb arányban számíthatnak a bevásárlásnál, ügyintézésnél a nagyszülőkre, mint a diplomával rendelkezők (20%).

3. ábra: A nagyszülők milyen mértékben segítik az Ön családját az alábbiakban?

Mi jellemző a nagyszülőkre?

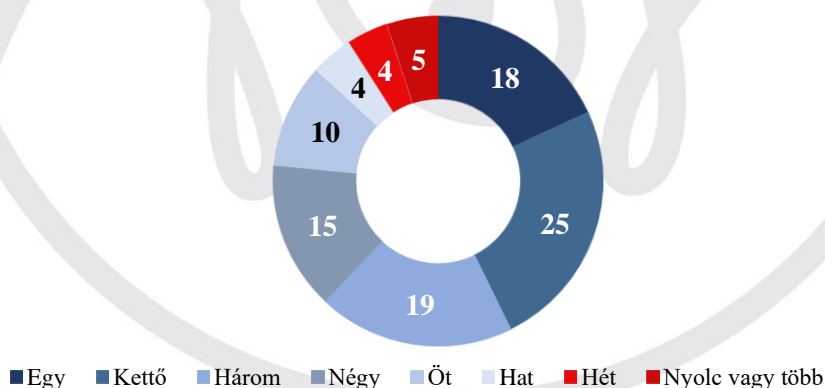
Ezekre a kérdésekre csak azok a megkérdezettek válaszoltak, akiknek van unokájuk, ők 338 főt tettek ki a teljes 1000 fős mintából, tehát az összes felnőtt korú megkérdezett 34%-ának van unokája.

A nagyszülők többsége 50 év felletti: 30-49 évesek 5%-ának, az 50-65 évesek 45%-ának, a 65 év feletti 87%-ának van unokája.

Az alapfokú végzettséggel rendelkezők között arányaiban többen vannak, akiknek van unokája, a teljes minta átlagos 34%-os értékéhez képest az alapfokú végzettségűek 47%-ának van unokája, a középfokú végzettséggel rendelkezők 23%-a, a diplomásoknak pedig 25%-a tapasztalhatja meg a nagyszülőség örömeit.

A válaszadó nagyszülők negyedének (25%) kettő, közel ötödüknek egy (18%), három (19%), vagy négy unokája (15%) van. Minél idősebb a válaszadó, annál több unokája van. A 65 év feletti nagyszülők 40%-ának négy vagy több unokájuk van, a 50-65 év közöttiek 36%-áról, a 30-49 év közöttiek 30%-áról mondható el ugyanez.

4. ábra: Hány unokája van?
(N = 338), %

Tízből egy nagyszülőnek van öt unokája. A legfiatalabb (vagy egyetlen) unokák átlagéletkora 9 év (9,25 év), míg a legidősebb unokák átlagéletkora 19 év körül alakul (18,81 év).

A kutatásban résztvevő nagyszülők döntő többsége (80%) rendszeresen mozog, figyel a testi egészségére. A 65 évnél idősebb nagyszülők 83%-a, az 50-65 évesek 77%-a, a 30-49 évesek

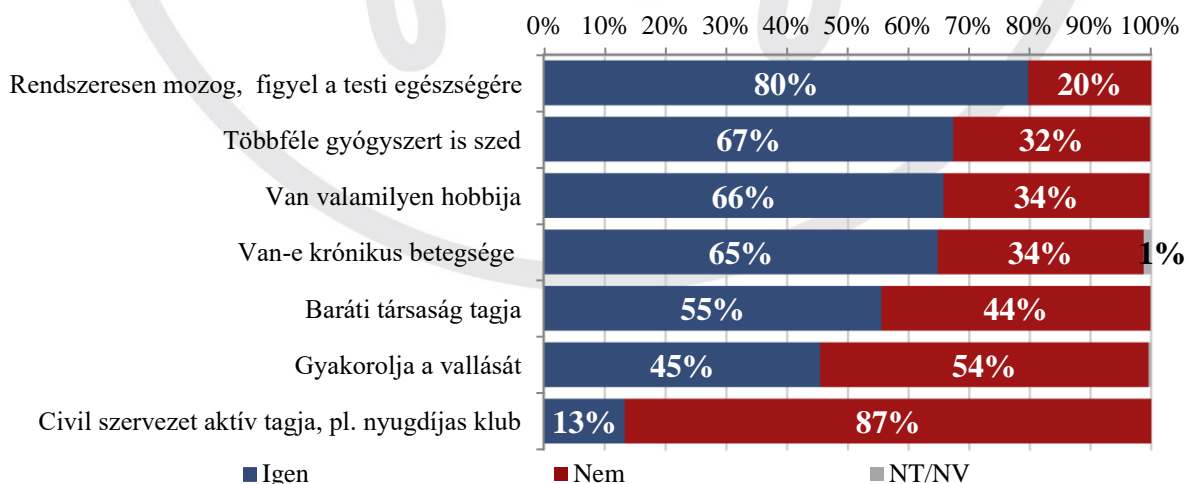

52%-a figyel a testi egészségére. 67%-uk többféle gyógyszert is szed, és 65%-nak van valamilyen krónikus betegsége, ami az életkorukból adódik. A nők nagyobb arányban jelezték, hogy többféle gyógyszert is szednek (nő: 70%, férfi: 64%), illetve, hogy van valamilyen krónikus betegségük, mint a férfiak (nő: 70%, férfi: 57%). Minél alacsonyabb a nagyszülő iskolai végzettsége, annál nagyobb arányban szed többféle gyógyszert: az alapfokú végzettséggel rendelkezők 70%-ára, a diplomások 55%-ára jellemző ez. Ugyanez a tendencia látható a krónikus betegségeket tekintve. Az alapfokú végzettségűek kétharmadának (68%-ának), a diplomások 51%-ának van krónikus betegsége.

Szabadidejüket tekintve aktív időtöltés jellemzi a nagyszülők többségét, kétharmaduknak (66%-) van valamilyen hobbi, és 55% tagja baráti társaságnak. A diplomás nagyszülők nagyobb arányban hódolnak valamilyen hobbinak, mint az alapfokú végzettséggel rendelkezők (81% és 61%). Településtípus szerint legnagyobb arányban a megyeszékhelyen élő nagyszülőknek van hobbijuk (73%). A fővárosban élők 68%-ára, a városban élők 59%-ára, a községben élők 67%-ára jellemző ez. A diplomás nagyszülők nagyobb arányban tagjai baráti társaságnak, mint az alacsonyabb végzettséggel rendelkezők (felsőfokú végzettségűek: 76%, középfokú végzettséggel rendelkezők: 56%, alapfokú végzettséggel rendelkezők: 50%). Vallását a nagyszülők 45%-a gyakorolja, civil szervezetnek pedig csupán 13% tagja. A fővárosban élő nagyszülők 32%-a gyakorolja a vallását, a városban élők 43%-a, a megyeszékhelyen élők 45%-a, a községekben élők 54%-a.

5. ábra: Mi jellemző a nagyszülőkre?

(N = 338), %

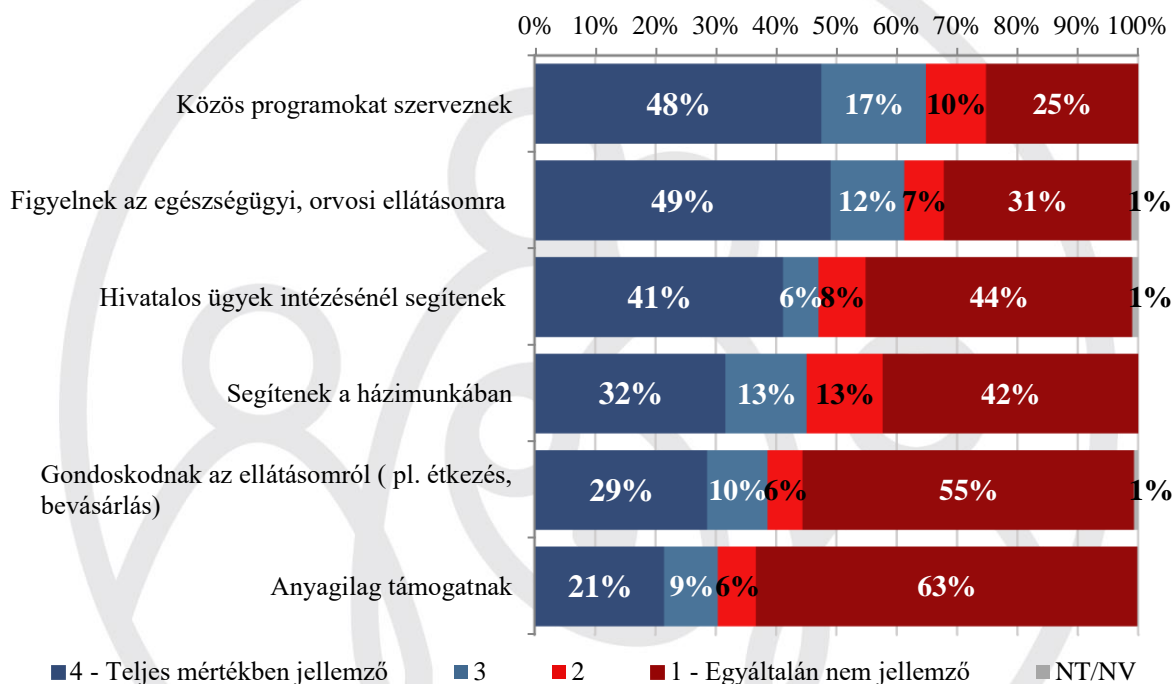

A megkérdezett nagyszülők elsősorban közös programok szervezésében és egészségügyi, orvosi ellátások kapcsán kapnak segítséget a gyermekeiktől, unokáiktól, (65 és 61%-ra jellemzők ezek az állítások). Hivatalos ügyekben a nagyszülők 47%-ának segítenek családtagjai, a házimunkában 45%-ának. A kérdésre válaszoló nagyszülők 39%-a számolt be arról, hogy az ellátásában (is) segítséget kap, és 30%-nak nyújtanak anyagi támogatást is a gyermekei, unokái.

6. ábra: Ön jellemzően milyen segítséget kap a gyerekeitől/unokáitól?

(N = 338), %

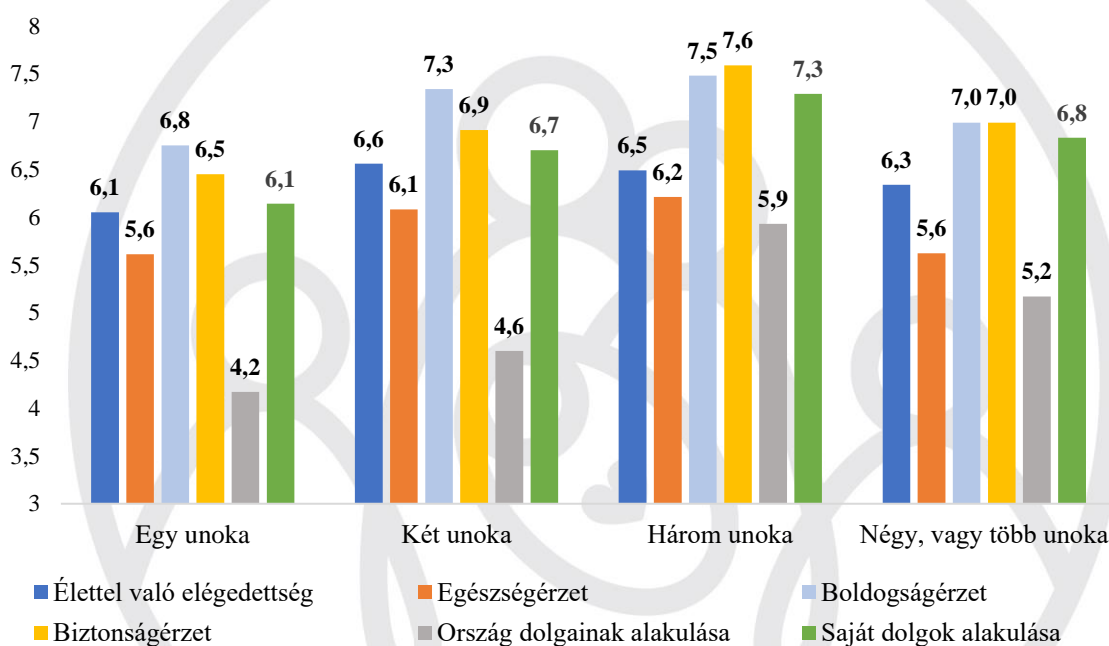

A nagyszülők 96%-a tartja valamilyen formában a kapcsolatot unokájával/unokáival, 41% naponta, 38% pedig hetente, 6% havonta többször, 11% pedig havonta egyszer vagy ritkábban. Az unokával/unokákkal való személyes találkozás 59%-ra jellemző heti rendszerességgel, közülük 25% napi szinten együtt van az unokáival.

A jellemzők vizsgálatokor megnéztük a közérzet mutatókat² is. Megvizsgáltuk, hogy az adott válaszadónak van-e unokája és ha igen, akkor ez milyen mértékben befolyásolja az általános közérzetét. Az elemzés során azt találtuk, hogy az unokák száma hatással lehet ezekre a mutatókra. Az egy unokás nagyszülők közérzet átlagai minden esetben alacsonyabbak, mint a két, három, vagy a 4 vagy több unokás nagyszülőknek. Vagyis több unoka, nagyobb boldogságforrást jelent. Összességében a három unokával rendelkezőknek a legmagasabbak a közérzet mutatói.

7.ábra: Közérzet átlagok az unokák száma szerint

² A válaszadók egy 10 fokú skála segítségével a következő kérdésekre adtak választ:

- Egészsében véve mennyire tartja boldognak saját magát?
- Egészsében véve mennyire érzi magát biztonságban?
- Egészsében véve mennyire tartja egészségesnek saját magát?
- Egészsében véve az Ön életében jól alakulnak-e a dolgai?
- Egészsében véve Ön mennyire elégedett mostanában az életével?
- Egészsében véve Ön mennyire elégedett mostanában az ország dolgaival?